

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Факултет по славянски филологии
Катедра „Теория и история на литературата“

ГЕРГАНА ЦАНКОВА ЗЛАТКОВА

**Фентъзи прозата на Дж. Р. Р. Толкин, К. С. Луис и У. К. Ле Гуин. Мит,
хроника, светоизграждане**

АВТОРЕФЕРАТ НА ДИСЕРТАЦИЯ

за придобиване на степен "доктор" по научна специалност: 05.04.06. Литература на народите
на Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:

Доц. д-р Калин Руменов Михайлов

СОФИЯ, 07. 11. 2019

Дисертацията е обсъдена и предложена за защита на вътрешно заседание на Катедра "Теория на литературата" към Факултета по славянски филологии, СУ "Св. Климент Охридски" на 20 Март, 2019

Дисертацията се състои от увод, четири глави, заключение, библиография и приложение (Структура на световите в поредицата на Толкин, "Хрониките на Нарния" на К. С. Луис и "Землемория" на У. К. Ле Гуин.) в общ обем от 324 компютърни страници.

НАУЧНО ЖУРИ

РЕЦЕНЗИИ:

Проф. дфн. Магдалена Петрова Костова- Панайотова

Доц. д-р Дарин Войнов Тенев

СТАНОВИЩА:

Доц. д- р Светла Кирилова Черпокова

Доц. д- р Миряна Александрова Янакиева

Доц. д- р Калин Руменов Михайлов

Защитата на дисертацията ще се състои на 07 Ноември, 2019 г. от 14:00 ч. в Нова конферентна зала на СУ "Св. Климент Охридски" (Ректорат, Северно крило, бул. "Цар Освободител", No 15) на открито заседание на научното жури

Материалите относно защитата са достъпни в каб. 152.

УВОД

Големият читателски интерес към паралелните пространства, с които бива разширяван реалният свят, и към възможни други светове – по- близки, или по- далечни, допринасят за тематичната актуалност на настоящия дисертационен труд. Проблемите, поставяни в произведенията от сравнително новите жанрове, като научна фантастика, фентъзи и висок фентъзи жанр, вълнуват разнородна по принадлежност и читателски опит публика от цял свят. Авторите, които са в центъра на изследователското внимание, Дж. Р. Р. Толкин, К. С. Луис и У. К. Ле Гуин, са сред репрезентативните почерци на фентъзи прозата. Сюжетите и световите на техните творби вдъхновяват както представители на другите видове изкуства, като сценаристи, режисьори, дизайнери на компютърни игри, така също и онези, които претендират да се наредят в традицията като техни литературни наследници. Въпреки лекотата, с която се възприема тяхното влияние, трябва да се отбележи трудността и нерешеният проблем при дефинирането на жанра, в който творят и тримата автори – висок фентъзи жанр. Това до голяма степен се дължи както на незавършващи литературнотеоретични дебати в жанровата теория, така и на ефектите от постмодерната ситуация: размиването на границите между сферите на бита, политиката, икономиката, науката, заличаването на границите между различните видове изкуства, и не на последно място, хибридизацията на жанровете и различните повествователни форми. Оказва се, че има автори и критици, като Лойд Александър, които се опитват да разграничат произведения, принадлежащи на новопоявили се жанрове, от творби, традиционно причислявани към вече известните жанрове. Толкин може да служи за „междинен“ пример: доколкото продължава традициите, наложени от авторите, сътворили фантастично-приказния жанр фентъзи, но, от друга страна, поради спецификата на предприетото светоизграждане неговите творби значително се оттласкват от тях. Вероятно затова Лойд Александър е решил да дефинира жанра, в който твори Толкин като „висок фентъзи жанр“. Работата на Толкин остава в полето на „фентъзи“, но има съществено отклонение, надграждане, трансформация на известните модели.

Всъщност разликите са повече, отколкото приликите и те не се дължат единствено на светоизграждането, но и на начините, по които то бива осъществявано на нивото на сюжета при въпросните творби, стилизациите на езика и работата на художествените похвати. Така постепенно високият фентъзи жанр придобива своя същност или, ако се изразим по- метафорично: своята „самоличност“. Когато са налице творби от нов жанр или поджанр винаги възниква въпросът – дали продължават литературната традиция и могат ли да се впишат успешно в литературния канон. Отговаряйки на този въпрос, дисертационният труд ще даде превес на творчеството на Толкин, ползвайки го като еталон за сътворяването на новите светове във високия фентъзи жанр. Чрез творбите на Луис и Ле Гуин могат да се изградят паралели за сравнения, за да се проследи по-ясно съотношението между

частно и общо, между съответната творба и нейния жанр. Конкретно самият обект на изследване включва освен поредиците от високия фентъзи жанр на Джон Роналд Руел Толкин – „Книга на изгубените легенди“, „Силмарилион“, „Легенда за Берен и Лутиен“, „Децата на Хурин“, „Хобит. Или приключенията на Билбо Бегинс до там и обратно“, „Властелинът на Пръстените“, „Недовършени предания“, така и поредиците на Клайв Степълс Луис- „Хрониките на Нарния“ и на Урсула Кръобер Ле Гуин – „Землемория. Приказки от Землемория. Другия вятър“, върху които попада основно фокусът на изследването и „Хейнски хроники“, „Хроники на Западния бряг“ за съпоставка с поредицата „Землемория. Предмет на изследването е определянето на високия фентъзи жанр и как се съотнасят към него произведенията на тримата автори; по какъв начин функционират митът и хрониката при изграждането на фабулите, сюжетите и вътрешнохудожествените пространства; какви са принципите и елементите на фикционалното конструиране на творбите; кои са мотивите, преплитачи произведенията с други текстове, но и служещи като устойчиви сегменти в структурата на световите. Основният подход на изследването е интердисциплинарен, като са съчетани сравнителноисторическия метод, биографичния метод, антропологическия метод, интертекстуалния и наратологичния анализ. С оглед на някои по-специфични страни от творчеството на Ле Гуин и Луис са привлечени съответно теорията на женското писане и топологичния анализ на Стивън Яндел, публикуван към приложенията в „Нарния. Пътеводител“ (2010) на Пол Форд. Основната теза в настоящото изследване е, че високият фентъзи жанр, към който принадлежат творбите на тримата автори, е хибрид между фентъзи и научна фантастика, а митът и хрониката, както ще подскаже есетото на Толкин „За вълшебните приказки“, имат ключови роли в изграждането на фабулите и конструирането на сюжетите и световите в поредиците. В основата на фабулите и сюжетите авторите са вплели мотиви от митовете и религиите на народите по света, световната история, конструкти на филологическите и природните науки, теми и проблеми от авторското съвремие, тревоги, свързани с бъдещето и др. Всички тези топоси, свързани със светоизграждането, могат условно да бъдат определени като негови „сегменти“, или „крепежни елементи“. „Крепежните елементи“ на светоизграждането и „творба“, „фабула“, „сюжет“, „свят“ са понятия за различни неща (макар в много случаи те да се препокриват в съответното произведение). Творбата е пространството, в което е положен светът, а фикционалната история се отнася до конкретния свят. „Сегментите“ изпълняват и ролята на алюзии, защото провокират мисълта на реципиента върху темите и проблемите, от които са заимствани и към които препращат. Това е резултат от факта, че въпросните произведения са продукт на авторски експеримент, който в много отношения е и вид „научен“ експеримент. Оттук следва и идеята, че авторите експериментират с различни литературни родове и жанрове, между които и някои от жанровете на точните и хуманитарните науки. И тези експерименти имат важна роля за конструирането на новите светове. Колебанието между мита и хрониката в някакъв смисъл може да бъде интерпретирано като колебание между художествената условност и научната реалност. И то е залегнало в основата на историите, сюжетите и световите от високия фентъзи жанр.

Основните приноси в настоящата дисертация

са:

1. Дефинирането на високия фентъзи жанр като хибрид между научна фантастика и фентъзи, въз основата на емпирични изследвания и резултатите от тях, като изследванията на професор Миглена Николчина, професор Амелия Личева, професор Гергана Дачева, Лойд Александър, Дж. Р. Р. Толкин и др. ;
2. Доказването, че митът и хрониката имат ключова роля на различни нива за създаването на сюжетите и конструирането на световите; 3. Доказването (проверяването на тезата на Толкин), че са налични мотиви от или алюзии към по-ранни творби, които определяме още като сегменти на светоизграждането;
4. Доказването (проверяване тезата на много съвременни автори и изследователи), че светоизграждането е един от основните конструкти, заедно с митът и хрониката във високия фентъзи жанр;
5. Жанровите и композиционните особености изпъкват както по отношение на експериментите, така и по отношение на епистемологичните форми и фигури. Извеждането на различни зависимости и колебания между научното и художественото, включително и жанровият синкретизъм в полето на романа, който също е част от колебанието между художественост и научност ;
6. Различната рамка на изследването, позволяваща повече теории и тези от различни науки и изкуства, което няма как да е неспецифично за едни самостоятелни, макар и фикционални, но функциониращи светове;

Разбира се, в подобни изследвания има и приноси, които на пръв поглед остават незабелязани, понеже са просто начин за доказване на основните тези. Те се случват в процеса на анализи и интерпретации.

Дали основният принос на дисертацията е актуален в световен аспект е трудно да се даде отговор, предвид факта, че много от защитените научни трудове не са депозирани в централните библиотеки по света, а остават достояние на академичните среди в съответните страни и университети. Със сигурност обаче поради това, че се извършва чрез методите и

приетите норми в българското литературознание, най-вероятно изследването би представлявало новост в чужбина. В настоящият момент в българските университети може и да са започнали по-съсредоточени изследвания в тази област, но дори и да е така, най-вероятно настоящата дисертация представлява новост. Новост, разкриваща, че преди около 27 години в Софийския университет е имало интерес към този вид литература, но тогава най-вероятно тя не е била толкова популярна. Така че приносът на професор Миглена Николчина е най-съществен до този момент в тази област.

ПЪРВА ГЛАВА МИТЪТ, ХРОНИКАТА И СВЕТОИЗГРАЖДАНЕТО КАТО КОНСТРУКТИ НА ЖАНРА ПРИ ТОЛКИН

Целта на настоящата първа глава в дисертационния труд е от една страна да осъществи преход от увода, в който са изложени накратко темата, обектът, предметът, тезата, основният подход, методите, целите и задачите на изследването към по-задълбоченото и обстойно сравняване на поредиците на тримата автори, чрез фокусиране върху функциите на отделните "сегменти" на различни нива на изследваните текстове; а от друга да въведе читателите към по-изчерпателна информация за същността, спецификите на високия фентъзи жанр и обговаряне на ролята му и мястото му сред другите жанрове и въобще в световната литература. Състои се от пет подглави, като в първите две се акцентира последователно върху същността на фантастиката, научната фантастика, фентъзи, високият фентъзи жанр, въз основа на начините на работа на различни авторитети сред учените, изследващи митовите и приказките, авторите на приказките, от които са се вдъхновили Толкин и Луис и различните тези и хипотези на съвременни изследователи и творци.

Третата подглава е озаглавена „Светоизграждането като основна предпоставка за определянето на същността на високия фентъзи жанр”. Тоест акцентира се върху мненията на много автори и тезата на различни учени, че именно светоизграждането е новото, с което Толкин поставя началото на новия жанр- високо фентъзи. Като същевременно се има предвид, че светоизграждането е единия от конструктите на високия фентъзи жанр, заедно с митът и хрониката. Четвъртата подглава е озаглавена: „Митът и хрониката- колебания между художествена условност, научност и реалност”, като се има предвид, че следващите два конструкта – митът и хрониката задават колебанието между митологичното, приказното, или с други думи: художественото, между научното и реалното.

Петата подглава проследява етапите на развитие на жанровете и литературата в художествен и научен аспект, като акцентира върху спецификите от съответните периоди, които са отразени от творбите на тримата автори. И тъй като началото е свързано с мита (или алегорията, както го нарича Толкин в своето есе „За вълшебните приказки”), първият етап се

отнася до първобитната епоха, следват Античността, Средновековието, Ренесанса и всички останали епохи до днес. Със сигурност унаследеното или отразеното не е само по отношение на историите, начините на разгръщане на фабулите и сюжета, но и по отношение на жанровите специфики, както ще стане по-ясно от Четвърта глава.

Видно е, че проблемът за дефинирането на фантастиката и фантастичните жанрове и поджанрове остава открит за бъдещи литературнотеоретични и литературно-исторически дебати. Фокусирането върху проблема от избрания ъгъл е наложено от липсата на по-задълбочени критически текстове, разглеждащи проблемите на новите жанрове, които въпреки постмодерната ситуация, в която сякаш няма граници между точно определени жанрове и следователно няма нужда от определяне на същността на жанровете, трябва да бъдат идентифицирани. Кое е наложено от все по-засиления интерес на читатели, зрители и почитатели на фентъзи историите от целия свят. След като са налице актуални жанрове, би трябвало да им се обърне подобаващо внимание.

Опити за дефиниране на високия фентъзи жанр не липсват. И за огромна изненада точната дефиниция е направена от американски критик и писател, а не от автор или критик от европейска страна. И тази дефиниция стана известна през последните пет или осем години, въпреки че е дадена още през 1971 година.

ВТОРА ГЛАВА МИТЪТ И ХРОНИКАТА КАТО КОНСТРУКТИ НА ФЕНТЪЗИ ЖАНРА ПРИ ТОЛКИН

Втора глава се фокусира по-конкретно върху спецификите на мита и хрониката, митологичното време и хроноса, между митологично и исторично. Сам Толкин твърди, че всички нови творби са наследили нещо от предхождащите ги и в много отношения го видоизменят по различни причини, най-вероятно за да стане по-интересна или красива историята, или за да се намери отговор на конкретен проблем. Но във всички случаи резултатът води до нова "самоличност" на творбите. Ето защо в първата част от настоящата глава акцентът попада върху мотивите от митовете по света. Предвид местата, където са родени и живели авторите, и творческите им интереси, търсенето на митологични мотиви или алюзии към тях започва от скандинавските и нордическите митове, минава през културата на Рим, Гърция и Източното Средиземноморие, за да продължи към Азия, Африка, Америка и Австралия.

Видни са и множеството повторения на места, при опитите за систематизиране на сравненията между отделните поредици. Следователно в основата си моделите на светоизграждане са много сходни, въпреки множеството разлики на стиловете и посланията на авторите. Като, разбира се, предвид това, че Толкин е основоположник, е редно да се наблегне и върху мотиви от неговите творби или алюзиите към тях, които присъстват в творбите на Луис и Ле Гуин. Видно е, че такива са налице, независимо дали от дълги

съвместни дискусии (между Толкин и Луис), афинитетът към Толкиновите творби (Ле Гуин) или просто сходни подходи и похвати в наративно отношение при изграждането на творбата. Обърнато е внимание и на това, че фикционалните светове на тримата автори имат своя история, следователно могат да бъдат изследвани през нея.

Същевременно творбите провокират читателите да изследват световите, подобно на историци, защото те проследяват събитията чрез различни истории, текстове и предмети, подобно на описаните изследователи в библиотеките (в Голям Дъбалник), учените-магьосници в Нарния и сведенията от различни учени в поредиците на Ле Гуин.

Колебанията между кръгово митологично време и линейно време- хронос дават възможност изследваните светове да се успоредят с историята на развитието на обществата в реалния свят. Видно е, че колебанията между научност и художественост, между мит и хроника, между реалност и фикция, за които става дума в тази глава, са характерни за същността на високия фентъзи жанр.

ТРЕТА ГЛАВА СВЕТОИЗГРАЖДАНЕ И СТРУКТУРА НА СВЕТОВЕТЕ В ПОРЕДИЦИТЕ НА ТОЛКИН, ЛУИС И ЛЕ ГУИН

В настоящата трета глава е акцентирано върху светоизграждането и структурата на световите на тримата автори. Ако в предходната глава интересът бе от отделните елементи, то тук е обърнато внимание конкретно върху множество характеристики на световите от структурна гледна точка. Разбира се, настоящото изследване не претендира за изчерпателност, но предлага възможни варианти за разглеждане и тълкуване.

Първата подглава е озаглавена "Светоизграждането като научен и творчески експеримент" с оглед да се акцентира още веднъж върху научната и художествената същност на разглежданите творби, което отново препраща към високия фентъзи жанр като хибрид между научното и фикционалното.

Следващите няколко подглави проследяват развитието на светоизграждането и структурата на световите в поредиците на тримата автори, започвайки от митовите, изкуството, различните хипотези, като тази на Сосюр за езиците и други науки. Паралелно присъстват и структурите на световите в Приложенията, откъдето става ясно, че световите непрекъснато се разширяват и развиват. Тъй като в тях могат да бъдат добавяни различни нови елементи, които са познати и от реалния свят - предмети, истории, герои, езици, видове държавно управление, карти, религии и др. Следователно въпросните светове, макар и фикционални, са като живи. Те функционират.

Видно е, че читателите са провокирани да мислят творчески и изследователски в различни сфери. Което за пореден път доказва, че поредиците от високия фентъзи жанр се колебаят между научното и художественото, между фикция и реалност, между приказната фантастика и научната фантастика и същевременно се

отнасят до минали, настоящи и

най-вероятно бъдещи проблеми от реалния живот, извън литературните творби. **ЧЕТВЪРТА ГЛАВА** ЖАНРОВИ И КОМПОЗИЦИОННИ ОСОБЕНОСТИ НА ПОРЕДИЦИТЕ НА ТОЛКИН, ЛУИС И ЛЕГУИН

В четвърта глава предмет на изследване е синкретизма на високия фентъзи жанр, който насочва вниманието към разглеждане на творбите на тримата автори като експерименти между художествената фикция и научността. В отделни подглави се спираме върху спецификите от различните литературни и нелитературни родове, жанрове и повествователни форми, които можем да открием в изследваните творби. Оказва се, че баладата съдържа елементи, характерни за трите литературни рода и различни видове жанрове, както твърди Гьоте. Вероятно това не е случайно нито в поредицата на Толкин, която започва като епически балади върху черновите, нито за поредицата на Луис, която се оказва, че трябва да четем и като "Нарн"- скандинавска елегия, без музикален съпровод, подобно на "Децата на Хурин".

Съдържанието на текстовете може да бъде тълкувано през различни форми и фигури, присъстващи в тях, което в наративен аспект е изследвано чрез подхода за фигурите и метафорите на Луи Йелмслев, представител от Копенхагенския литературен кръг. Като носители на информация с повече от едно съдържание, както Клод Леви - Строс и Ролан Барт, въпреки различните си тези, определят митовете. Съдържайки характерни особености и елементи от митовете, изследваните поредици продължават да се колебаят между митологичното, историчното и литературното, между наука и художествена фикция, между научна фантастика и приказна фантастика.

Видно е, че колебанието между художественост и научност в полето на литературата и другите науки във високия фентъзи жанр може да се открие на различни нива – от елементите на световите, тяхната структура, до елементите и структурата на произведенията, в които са те са вписани. **ЗАКЛЮЧЕНИЕ (обобщение)**

Заключението до голяма степен повтаря вече изложеното до тук. Преди да пристъпим към него е редно да споделим, че в настоящия си вид текстът на дисертационния труд е значително съкратен. Съкращаването на текста бе наложително за да може да изпъкне рамката на изследването - да се разгледа хибридната същност на високия фентъзи жанр и да обосновем ролята на мита и хрониката по отношение колебанието между научност и художественост в различни аспекти. Като основните сред тях са някои от отделните елементи (сегменти) при светоизграждането и жанровете и композиционни особености на разглежданите творби. Въз основа на което да заключим, че разглежданите поредици (в частност литературни произведения) са експериментална проза между научна фантастика и фентъзи, между научност и художественост, която в някои от случаите граничи с епическата поезия (по-конкретно поезията (баладите) на Толкин).

Рамката на изследването е фокусирана върху точното дефиниране на жанра, в който творят Толкин, Луис и Ле Гуин; функциите на мита и хрониката при оформянето на творбите и при светоизграждането; същността на светоизграждането; същността и структурата на световите, както и жанровите и композиционните особености на поредиците, отново с оглед оформянето на произведенията и светоизграждането.

Основните тези са: 1) Високият фентъзи жанр е хибриден жанр между фентъзи и научна фантастика; 2) Митът и хрониката имат ключови роли при изграждането на фабулите, оформянето на сюжетите и конструирането на световите; 3) В основата на историите в своите поредици от високия фентъзи жанр тримата автори са вплели мотиви или сегменти (по отношение на светоизграждането) от митовете на народите по света, световната история, хуманитарните и природните науки, теми и проблеми от настоящето, много от които имат отношение към бъдещето;

4) Произведенията са едновременно научен и художествен експеримент, като се има предвид, че Толкин, Луис и Ле Гуин са университетски преподаватели и са вплели много въпроси и проблеми от различни области на науката и живота. Авторите експериментират с различни художествени и научни жанрове. Колебанието между мит и хроника, между митологичното, литературното и историческото е колебание между художествена условност, научност и реалност. Всичко това е залегнало в основата на сюжетите и на световите в поредиците, които са обект на настоящото изследване.

Подходът на изследването е интердисциплинарен. Обект на изследването са поредиците от високия фентъзи жанр на Толкин, Луис и Ле Гуин. Методите на изследването са биографичен, лингвистичен, антропологически, интертекстуален, философски, художествен, картографски и др. За да се осъществят по-лесно определени анализи, въз основа на метода, по който Стивън Яндел изгражда атлас на Нарния ("Нарния. Пътеводител" на Пол Форд), са проследени картите, отделни места от текстовете и речниците в края на всяка отделна книга. При тях са съставени приложения (ВЖ: Приложения), указващи различните нива на световите, божествата, духовете и съществата, които ги населяват, имената на континенти, острови, държави, градове, села, планини, гори, реки, пещери, небесни тела, владетели, оръжия, видове валута, ордени, накити, възшебни предмети и др. Както е видно, приложенията са отворени за дописване, което би следвало след всяко ново откритие или книга (като се има предвид, че черновите на Дж. Р. Р. Толкин са в основата на новоиздадени книги като "Легенда за Берен и Лутиен" и "Децата на Хурин").

Обърнато е внимание и на теми, засягащи традицията на женското писане във връзка с творбите на У. К. Ле Гуин. Предмет на изследването, както е видно от тезите, са точното дефиниране на високия фентъзи жанр, функциите на мита и хрониката, мотивите или още сегментите (устойчивите сегменти) от митовете и литературните творби на други автори, жанровите и композиционните особености на поредиците по отношение на наративните техники и похвати, и други специфики, свързани със сюжетите и светоизграждането.

Изследването се състои от четири глави, увод и заключение. Първата глава е озаглавена: "Митът, хрониката и светоизграждането като конструкти на жанра при Толкин". За да се даде по-точна дефиниция на предполагаем жанр е необходимо първо да се проучат колкото е възможно повече определения, дадени от различни изследователи и автори. В този случай се вземат предвид няколко опита за дефиниране, дадени от български и чуждестранни учени. Вероятно има и други опити, но на този етап тези материали бяха достъпни в интернет, в НБКМ, университетската библиотека на СУ "Св. Климент Охридски" в София и НБИВ в Пловдив, в Лондонската библиотека и в регионалните библиотеки в английското графство Кент. Определенията са редуцирани до тези, които се отнасят до фентъзи и високият фентъзи жанр. Във връзка с разглежданите творби има много други различни дефиниции за вълшебните приказки, алегии, басни и др., но нас конкретно ни интересува високият фентъзи жанр. В други случаи тези поредици на Толкин, Луис и Ле Гуин са причислявани към фантастиката и фантастично-приказния жанр: фентъзи. Изключително точни са наблюденията и дефинициите на професор Миглена Николчина, професор Амелия Личева и професор Гертана Дачева, що се отнася до българската рецепция на фентъзи литературата.

Разликата е само в това, че посочвайки спецификите на високия фентъзи жанр, под влияние на общо разпространеното мнение, те остават с впечатление, че обсъждат творби, които се отнасят до фентъзи жанра. Статията за високото фентъзи в речника на Асен Калешев и колектив е приносна за проследяване историята на високото фентъзи между фентъзи и сай фай. Само че в този речник е изразено мнение, че високото фентъзи е част от (поджанр на) фентъзи жанра. Голяма е заслугата на американския писател и изследовател Лойд Александър, който дава името на високия фентъзи жанр. Независимо, че подбудите му вероятно са свързани с общото мнение, че високият фентъзи жанр е част от фентъзи жанра. Името на високия фентъзи жанр откроява по определен начин новаторството на Толкин и последователите му от приказно-фантастичния жанр, чийто основоположник е Едуард Плънкет-Лорд Дънсани. Но за да докажем твърденията на професор Николчина, професор Личева и професор Дачева и да затвърдим името на жанра, което дава Лойд Александър, ние трябваше накратко да обобщим част от спецификите на високия фентъзи жанр. Специфики, които го открояват от фентъзи и научната фантастика и респективно го приобщават към тях. Тъй като на основата на практическата част от тези твърдения ние предлагаме нова теза, че високият фентъзи жанр е хибрид между научна фантастика и фентъзи. За целта се спряхме върху мита, хрониката и светоизграждането- част от предметите на изследването в следващите три глави. Общо е мнението на автори и критици, че Толкин е новатор и постигнатото от него все още не е надминато, въпреки че има много последователи. На първо място, като аргумент винаги бива изтъквано светоизграждането. Или възможността да се конструира пълноценен свят в една творба. К. С. Луис и У. К. Ле Гуин също осъществяват подобни проекти, макар че фокусът на наративите в техните произведения попада на други места- липсва първичната теогония в космоса, както е в поредицата на Толкин, липсват и много други

неща. Но пък Луис описва Гората на световете, в която светът на Нарния е вписан заедно с други, по-млади или по-стари светове. Тоест той започва от космическото дърво и като към такова прави препратките от своите писма във връзка с Игдрасил. В неговата поредица Игдрасил не е просто Дървото на Живота, то е Гората на Световете или Космическото дърво. У. К. Ле Гуин описва не толкова създаването на един свят, колкото появата на земята при оттеглянето на морето. Сякаш това е моментът, в който стихииите доизвайват Земята (срв. с първите стихове в "Метаморфози" на Овидий и с дейността на Валарите във Валакуента ("Силмарилион")), а научно погледнато сякаш земната повърхност се появява отново, след като веднъж е потънала под вълните на потопа. Всеки може да си представя каквото иска. Но световете в поредиците на Луис и Ле Гуин са успешно вписани в творбите им и имат свои вътрешни закони, подредба и начини на живот. Пълноценни светове, в които без проблем се отразява и земния свят. В много отношения тези светове наподобяват античните театри, защото в тях се случват събития, които са съотносими към събитията в реалния свят.

Акцентът върху мита и хрониката бе наложен в началото на изследването, най-вече поради фактът, че това са два коренно различни и противоположни по своята същност, жанра, които на пръв поглед трудно могат да бъдат съвместно в основните рамки на литературните творби. Но заглавията на "Хрониките на Нарния", "Хроники на Западния бряг", "Хейнски хроники" провокираха към съсредоточаване на вниманието върху всеки един детайл, който може да се обвърже с хрониката, особено в поредицата на Толкин, която няма конкретно заглавие. Като изключим средновековната обстановка, която насочва вниманието към историята, оказва се, че най-вече във "Властелинът на Пръстените" са описани не само различни видове хроники, но и техните хронисти. В есето си "За Вълшебните приказки" Толкин пише за "митологичната супа/ яхния" и за прибавянето на елементи от стари истории към по-съвременните творби, но никъде не споменава нещо за ролята на историческите жанрове в художествените творби, най-вече н хрониката. Оказва се, че и в този случай е валидна максимата, че когато конкретно нещо изпъква, то очертава наличието на друго нещо, противоположно по неговата същност, което не е споменато (или премълчано).

В "Огърлицата на Семли" от "Хейнски хроники" на У. К. Ле Гуин, например, е описано съдържанието на дневника на изследователя, макар и за кратко. В другите ѝ романи и новели също се срещат споменавания на дневници или кратки цитати от тях. Във "Властелинът на Пръстените" пък са видни книгите, които пишат Фродо, Билбо, Самознай и неговите потомци. В "Хрониките на Нарния" на К. С. Луис дневниците и тефтерите са по-скоро свързани с околосветските пътешествия, отколкото с описването на случващите се събития във връзка с конкретния свят. Но са налични хроники на крале, семейни хроники, летописи от историята на всяка една от държавите в описания свят, както и в произведенията на другите двама автори. Следователно хрониката не винаги е назована директно, но е описана или подсказана чрез различни детайли. Освен това, в поредиците на Толкин и Ле Гуин са използвани имената и на други жанрове, като легенди, предания, саги. Повествованията на тези жанрове се колебаят между реалност и фантастични елементи или с други думи- между мит и хроника. Когато са

налични модели на преход от вечността към земния свят, то резултатът е, че една от основните рамки на творбите е очертана от мита, който е специфичен за времето във вечността и хрониката, която е характерна за времето, по законите на което протича живота на Земята. Така митът, хрониката и светоизграждането се оказваха едни от важните конструкти във високия фентъзи жанр, върху които си заслужава да спрем нашето внимание.

Повечето изследвания са съсредоточени върху проблеми, които могат да се формулират по този начин: "В каква степен произведенията на Толкин са повлияни от скандинавската митология"; "Друидизъм, вешерство и шаманизъм в произведенията на Толкин и Ле Гуин"; "Мотиви от християнството в поредиците на Толкин и Луис"; "Проблемът за екологията в произведенията на Толкин, Луис и Ле Гуин", "Граматика на елфическите езици в поредицата на Толкин" и др. Но твърде малко е писано за жанровете в поредиците на тримата автори, а още по-малко се споменава думата "хроника", освен ако не присъства в заглавията на поредиците. Дори според едно от писмата на Луис, се оказва, че името "Хрониките на Нарния". (Форд, Пол. "Нарния. Пътеводител") било дадено случайно от читател. Авторът не е имал подобно намерение. И тъй като върху резултатите от колебанията между мита и хрониката ще се спрем в обосновката на следващите две глави. Като заключение към първата глава сме се фокусирали и върху възможността за вписване на произведенията на тримата автори в литературния канон. Когато има предположения за наличие на нов литературен жанр, очертан от спецификите на литературните творби, които принадлежат към него и които вероятно са експеримент, то неизменно възникват въпроси за връзката на тези творби с литературната традиция и възможно ли е да бъдат вписани в литературния канон. От направените съпоставки и от приложението в останалата част на изследването е видно, че произведенията на Толкин, Луис и Ле Гуин продължават и утвърждават литературната традиция, и могат успешно да бъдат вписани в литературния канон. Колебанието, което е изразено в случая е по отношение на рецепцията от различни читатели и критици, които споделят крайно мнение, че не са съгласни, че тези творби са литературни.

От обобщението на структурата на първа глава от настоящото изследване е видно, че проблемът за същността и дефинирането на високия фентъзи жанр е увод към по-нататъшната част от изследването. Неслучайно основното заглавие на темата на дисертационния труд е "Фентъзи прозата на Дж. Р. Р. Толкин, К. С. Луис и У. К. Ле Гуин", а подзаглавието е "Мит, хроника, светоизграждане".

Също така е видно, че, както твърди професор Николчина, в произведенията на Толкин и Ле Гуин има колебание между научност (не непременно от природните или точните науки, а от хуманитарните), митове и вълшебства. И това е причината тя да разглежда фентъзи жанра като поджанр на научната фантастика. Вече уточнихме, че Толкин, Луис и Ле Гуин не творят произведения точно от фентъзи жанра, а от високия фентъзи жанр. И че поредиците им, макар и в много отношения да присъстват спецификите на фентъзи, се различават и по това, че в тях в една или друга степен са налични мотиви, характерни за

научната фантастика. Сред най-открояващите се мотиви от научната фантастика във високия фентъзи жанр са: конструирането на нови светове, създаването на нови езици, на нови същества и нови животински видове.

Но конкретно в поредицата на Толкин самият железен град, превърнал се в империя, Мордор, е вид алегория за индустриализацията, за модерните технологии, а делата на Мелкор са описани като кражба и опити за копиране на творенията на Илуватар или още природните творения. Тоест, макар и отхвърлен като философия и начин на живот, модерният свят и индустриалният свят присъстват реално в поредицата на Толкин. Расите от орки и хобогоблините са също резултат не само от насилствена, но и от експериментална дейност. Не по-различна по смисъл, макар доста по-грубо описана, от генно инженерство. Освен това палантирите, които много напомнят на магическите кристални кълба на гледачките, са вълшебни предмети, но функциите им са като на видеокамери и скайп системата към компютрите. Съвсем отделен е въпросът, че биват задействани чрез сетивата. Тук вече на помощ идва митът за високо развитата, технологично и духовно цивилизация на Атлантида - или Нумернор- Аталанте, както я назовава Толкин. Непосредствено с това изпъква още едно доказателство- научният мит в тъканта на фабулата.

Вече бе споменато, че К. С. Луис пише научно- фантастичните си творби преди "Хрониките на Нарния". Но нека да конкретизираме кои са мотивите, които ни провокират да разглеждаме творбите през призмата на научната фантастика: Налични са "вълшебни гривни", които действат като апарати за телепортиране; налични са различни уреди, които учените използват. Налична е Гората на световите, която е алегория за Космическото дърво на Живота. Всички тези светове, разположени в езерцата, са като планетите в различните космически измерения. Перспективата на Луис е научно- фантастична, за разлика от перспективата на Толкин, която вписва графството на хобитите някъде в Обединеното кралство. Тоест от това описание много от рецепиентите биха приели историята на Толкин като иносказание за реално съществуващия свят. Но това не пречи светът на Толкин да е в някакво измерение, граничещо със земния свят, така както граничи с приказния свят и гората на Том Бомбадил и Златоронка. В написаното в първа и втора глава в "Хрониките на Нарния" също има препратки към научни митове- Митът за Атлантида, устройството на света на Нарния по подобие на модела на Земята, създаден от Птолемей (който до известна степен е достоверен, но по отношение на климатичните пояси по вертикал (в помощ на планинарите), а също и атмосферната обвивка около Земята (кълбо); Астролабът, с който си служи Кориакин в земята на Тромавците (в Нарния) пък ни препраща към древногръцкия учен Хипарх, египетските учени с гръцко потекло: Клавдий Птолемей, Хипатия и нейния ученик; към арабите, които са го усъвършенствали; към Джефри Чосър, който е написал първото упътване за ползване на астробала, като най-древен компютър. Най-вероятно това е нарнийският двойник на палантирите и окото на Саурон от поредицата на Толкин.

В "Землемория" на У. К. Ле Гуин, подобно на поредиците на Толкин, има

описания от изследвания на антрополог, описващ народите, земите, езиците и обичаите. В светът на Землемория научното е определено като магия, вълшебство, а знанието като вещерство и др. Много от вълшебните предмети също биха могли да бъдат сравнени с изобретения и оръжия от научната фантастика. Например магьосническият жезъл, който е задействан обаче от собствената духовна сила на неговия притежател и магическите слова, в много случаи напомня на лазерни оръжия- мечове и др. В "Хейнски хроники" и "Хроники на Западния бряг" научно- фантастичното е по-осезаемо. И в трите поредици има препратки към научни митове- за древния език, за Атлантида и въобще въпросът какво се случва, когато загадките на митовете биват разкрити.

Аспектите на хрониката, като исторически жанр в поредиците на тримата автори са още едно доказателство за научността в произведенията и експерименталната им същност. Историята е хуманитарна наука, но тя може да се отнася и за всички други видове науки. Всяка наука има своя история.

Следователно митът и хрониката допринасят в много отношения за научното във високия фентъзи жанр. Втората глава е озаглавена "Митът и хрониката в произведенията на Толкин, Луис и Ле Гуин". В нея са засегнати по-подробно функциите на мита и хрониката, макар че можеше да бъде още по-изчерпателна. Основният подход е интердисциплинарен. В първата точка бегло са дадени примери от епическите творби на древни автори, като Омир и Овидий, за да се изведе основната рамка, в която участват мита и хрониката при

конструирането на фабулите и световете. Акцентирано е върху диаметралната

противоположност между мита и хрониката, тяхната взаимозаменяемост, когато липсва едното от тях. И е даден бегъл пример как митът и хрониката могат да граничат чрез "контактна зона" в случаите, когато хрониката начева още в границите на мита и обратното. В също, когато има митове, описани или вписани в хрониките и обратното. Мимоходом са споменати и предметите, които имат форма на сфера или окръжност, като метафори за формата на мита и съответно за творбите в много отношения. Следва проследяване на мотиви от различни митове от втора до шеста точка, тъй като в есето си "За Вълшебните приказки" Толкин обяснява как "съставки" от различни истории влизат в основата на всяка нова история. Затова целта е да се открият въпросните мотиви на ниво фабула и сюжет, които (мотиви) са сегменти на ниво светоизграждане. Подредбата започва от основните мотиви, заимствани от и препащащи скандинавските митове. Характерни са за творчеството на тримата автори. Оказва се, че макар и по различен начин, в поредицата на Толкин, "Хрониките на Нарния" и "Землемория" са загатнати градината в Асгард, Дървото на Живота, други елементи от въпросното място, шаманизма и събирането на боговете (Столове съдбовни и игра на тафл). В поредицата на Толкин и в "Хрониките на Нарния" са налице и есхатологични рамки, поставени чрез мита. Това е важно по отношение на сравнението на митовете с библейските текстове, както и за формата на времето в поредиците. Следва обзорът на мотиви от английски, келтски, шотландски, ирландски митове, които са по-близо до

културата на Англия и Северна Америка, откъдето са авторите. А след тях са разгледани мотивите от митовете по света. Които никак не са малко. Обърнато е внимание на митовете от Средновековието, които до известна степен са исторически и на научните митове, за които вече споменахме при обобщаването на първата глава.

Финалът на обзора на мотивите от митове от различни литературни произведения (авторски митове) е поставен с няколко примера на заимствания на Луис и Ле Гуин от мотивите от новите митове на Толкин. Видно е, че в поредиците на тримата автори има множество мотиви, сегменти от различни митове, които в определени моменти са алюзии към други митове, или към тези, от които са заимствани. Тъй като в много отношения световните митове могат да се редуцират до общ корен, както твърди Нортрѝп Фрай. Следователно много от митовете на различните народи по света имат сходни фабули, разгърнати по различен начин, както и сходни герои и същества. В следващата подглава е отбелязано, че творбите на тримата автори има момент на научност от гледна точка на историческата наука, чиито предмети и обекти на изследване са летописите, хрониките, анализите, митовете и веществените материали, каквито са палантирите, астралабът, Птолемеевият модел на Земята. Акцентирано е и върху метрологията като помощна наука на историята и е обърнато внимание върху митологичното, линейното време и календарите на народите от поредиците на тримата автори. Като изводът е, че в световите на разглежданите творби има различни видове времена, колебаещи се между митологичното кръгово време и хроносът- линейното време. В последната точка се акцентира върху въпроса, дали поредиците на тримата автори могат да бъдат разглеждани като митологии. Имплицитно поредиците на Толкин, "Хрониките на Нарния" и "Землемория" могат да бъдат разглеждани като митологии, защото в тях са налични мотиви от различни митове, които са подредени така, че да ни карат да преосмисляме други древни митове. Поредиците на Толкин и Ле Гуин могат въобще да се разглеждат като нови митологии, защото се колебаят между мита и хрониката, а в митологията има наченки на хроника, като се има предвид последователността на събитията, описани в различните митове, които са част от тази митология. Въпреки че и в трите поредици на Ле Гуин митът ту се ражда, ту бива развенчан. Що се отнася до "Хрониките на Нарния" или трябва да бъде разгледана като цял мит, препращащ към християнските идеи и послания, или като хроника на пътешественици в историята на един приказен свят. Тъй като на много нива мотивите от митовете са сякаш раздробени. Има наличие на митологични същества, но същността им е почти човешка. За разлика от елфите от поредицата на Толкин, които остават в сферата на нереалното, приказното, фантастичното. В този смисъл поредицата на Луис е доста противоречива и макар да отговаря на изискванията за висок фентъзи жанр, не отговаря на всички изисквания за митология. Може би това се дължи на присъствието на някакъв вид съвременност от последните сто или двеста години. Ако разказите бяха отнесени към други времена и реалности, както например пътешествията в "Хейнски хроники" най-вероятно отделните истории в Нарния биха могли да се разглеждат като отделни митове- част от една митология. Но сега са просто различни истории, свързани с мита в Нарния, която е отражение на родината на Аслан.

Третата глава е озаглавена "Светоизграждане и структура на световите в поредиците на тримата автори". Първата точка е въвеждаща към вида експеримент: да се разказва една история през рамката на различни родове, жанрове и повествователни форми. Нещо, на което е обърнато по- подробно внимание в Четвърта глава. Но тук е важно с оглед светоизграждането като резултат от различни авторски експерименти- в научен и художествен аспект. Налице са светове, които са отражение на земния свят, макар че в тях властват по-различни закони и че са населени с по-различни същества. Тази глава е съкратена. Липсват сегментите от реалния свят- темите за религиозните учения, индустриализацията, екологията, науката; сегментите от митологичния и приказния свят, най-общо определени като вълшебни предмети и много други сегменти. Наблегнато е основно върху връзката между мита и видовете изкуства- изобразителното изкуство, музиката и върху връзката между мита и езика. Това са част от основните сегменти в светоизграждането в поредиците на тримата автори. Другите видове митологични и научни сегменти са споменати в предишната глава. Обърнато е внимание на факта, че в художествените си творби авторите създават нови истории, други обяснения за начинът на светоизграждането и за основните конструкти- скелет (рамка) и сегменти. Към тази част са приведени приложенията, в които освен структурите на световите, са поместени и значителна част от художествените обяснения за светоизграждането.

Видно е, че въпросните светове имат свои митове, легенди и предания, хроники, анали, минало и настояще, както и структура, подобна (но не еднаква) на Земния свят- с различни измерения от космоса до дълбините на Земята. Можем да използваме знанията си по астрономия, физическа и политическа география, за да си обясним местата и структурата на тези светове. С изключение на различните планети, където сезоните не са в последователността, позната на Земята, поради обемът на планетите и начинът им на движение около местните слънца, описани в "Хейнски хроники". Същевременно радостите, болките, веселбите и проблемите са не по-различни от тези на земния свят.

Движението от дуалност към монизъм, от добро и зло към добро е упоменато в първа глава. Видно е, че сегментите за конструирането на световите създават усещане за някаква безкрайност, за невъзможност да се изброи всичко, което е вместиено в световите. Но такава е същността на всеки един свят. Четвъртата глава е озаглавена "Жанрови и композиционни особености на поредиците на Толкин, Луис и Ле Гуин". Като се има предвид, че произведенията от поредиците на тримата автори са вид научни и художествени експерименти беше редно да се обърне внимание и на жанровите и композиционните особености. Неведнъж бе упоменато, че Толкин експериментира с различни родове и жанрове. Следователно логично бе да се провери дали и в произведенията на К. С. Луис и У. К. Ле Гуин може да се наблюдава подобно нещо. Да. В някои отношения, макар и по-слабо има експеримент с повече от три жанра, но и че в други случаи е невъзможно и безпредметно да се търсят подобни връзки. Същевременно бяха вмъкнати и раздели, а които всяка от поредиците се разглежда като лаборатория за научни експерименти. Вече бе направено сравнение между новите светове и принципът на отражение на древногръцкия

театър. Щом новите светове дават пространство за поставяне на проблеми, характерни за земния свят, защо това пространство да не бъде и място за научни и художествени експерименти. Оказва се, че творбите са експеримент, но същевременно и място за други експерименти- за отговор на научни и философски въпроси. Това е особено видно в поредиците на Ле Гуин, а след по-подробните анализи се оказва, че в поредицата на Толкин се осъществява на различни нива: история, митология, език, религия, генно инженерство (хобити, орки, елфи), жанрови и композиционни особености и на много други нива. Видно е, че на метафорично ниво в творбите му митовете са границите, между които съществува създаденият от автора художествен свят. В началото има едно последователно слизване от космическата и небесната обител към земния свят, а с плаването на Запад сякаш се осъществява обратно издигане към небесния свят и оттам към космоса. Неслучайно в една от най-западните точки на земите на Валарите се намира палатът, в който душите чакат своето прераждане в следващ живот. В скандинавската митология името му е златният дворец Гимле (Гимли), а в поредицата на Толкин е известен като Чертозите на Мандос. Тоест и Толкин, и Ле Гуин стигат до идеята за прераждане, която липсва в поредицата на Луис. И вероятно това също е фактор, който влияе "Хрониките на Нарния" да могат да се определят като мит или препратка към Светото Писание без отклонение от християнството, не и като същинска митология. Светото Писание "накланя везната" в полза на хрониката, като свидетелство, отколкото на мита. Налице са епистемологични експерименти. Тъй като и тримата автори в една или друга степен започват с речта или езика. Но също и от рисунките, и картографията. Най-вероятно е логично, чрез езикът да се опитат отново да достигнат до синтезиран знак, като пиктограма и йероглиф. Неслучайно Луис споделя, че за него рисунките са вид пиктограми или йероглифи. Знаци, побрали в себе си огромен синтез от значение. От друга страна това е поредното доказателство, че произведенията от високия фентъзи жанр са многопластови и могат да бъдат четени на различни нива. По отношение на светоизграждането жанровете и композиционните особености са важни и за разширяване пространството на света и по-изчерпателното му отразяване. Неведнъж бе казано, че черновите на Толкин по-късно биват вмъкнати като нови текстове- предания, легенди или хроники на всеки един нов народ от Средната Земя. Що се отнася до поредиците на Ле Гуин, подобно отразяване е видно от различните фокуси върху отделни теми и проблеми или върху части от житейската история на конкретен персонаж, като Дюн- Гед- Ястреба. Отделно- много често нейните романи, новели и разкази биват съпътствани от мото- песен, стих, гатанка, сентенция и др., представящи като фрагменти в синтезиран вид някаква част от предстоящата история. В самите произведения също има текстове от песни, поеми, стихове и др. Така че налице е експериментиране с наратива в различни форми, подобно на Толкин, но по-фино. За да си създадем ясна представа какво се случва чрез древния език, древната реч и другите техни производни в поредиците на Толкин и Ле Гуин сме използвали подходите на Фердинанд дьо Сосюр. Макар и фокусирано върху отделни детайли, настоящото изследване обединява аспектите на мита и хрониката като основополагащи за конструирането на нови светове. И същевременно обединява мита, хрониката и светоизграждането като конструкти за изграждане

на сюжетите на произведенията от високия фентъзи жанр. Мотивите от митовете, които по отношение на светоизграждането са определени като сегменти, са един от аспектите на мита. Мотивите от други области на литературата, науката и живота са друг вид сегменти- те също са неизменна част от конструкцията на новите светове, но не са част от митовете. И на самия финал да резюмираме и обобщим накратко:

1. Произведенията от високия фентъзи жанр са експерименти, хибриди между фентъзи и научна фантастика; 2. Митът и хрониката имат ключова роля на различни нива за създаването на сюжетите и конструирането на световете; 3. Налични са мотиви или още- сегменти на светоизграждането; 4. Жанровите и композиционните особености изпъкват както по отношение на експериментите, така и по отношение на епистемологичните форми и фигури. И в двата случая влиянието върху рецепиентите е в посока на разширяване на кръгозора и възможността за обглеждането на даден проблем от много и различни позиции.

Що се отнася до епистемологичните форми, най-вероятно авторите са целели да приложат нови методи и да синтезират значението на своите творби до един по- общ знак, близък по смисъл до посланията на пиктограмата. Разбира се, това е още едно доказателство, че творбите им претендират да бъдат определени като митове, а поредиците, като митологии. Тъй като според метода на Глосематиката се оказва, че получените фигури, както и метафорите отговарят на плана на съдържанието на творбите.

ПУБЛИКАЦИИ

Научни статии по темата на дисертацията

1. "Проблемът за литературната творба и изкуството в романа "Към фара на В. Улф и творбите на Дж. Р. Р. Толкин в няколко аспекта от теорията за езика на Ф. дьо Сосюр", сборник от конференция, организирана от катедра "Теория на литературата" СУ "Св. Климент Охридски" 27-28. 11. 2014 "Наследството на Лингвистиката в българската литературна теория" - под печат ;

2. "Темата за вечния живот, литературата и изкуството в "Към фара" на В. Улф и "Землемория" на У. К. Ле Гуин", Е-списание LiterNet, No 3 (232), 09.03. 2019 <<https://litenet.bg/publish26/gergana-zlatkova/woolf-le-guin.htm>>; (актуален на 18.07. 2019);

3. "Митът за Орфей и други митове в "Другият вятър", "Дарби" и "Гласове" на У. К. Ле Гуин", Е- списание Литературен клуб 07.02. 2017, <
http://litclub.bg/library/kritika/gzlatkova/le_guin.html > , (актуален на 18. 07. 2019);

4. "Митът за Орфей и други митове в "Землемория", "Дарби" и "Гласове" на У. К. Ле Гуин", Сборник доклади от международна научна конференция (24-26 април 2015): "Филологическият проект- кризи и перспективи", "Фабер", София 2016 (с. 436);

5. "Полифонията в художествените творби на Толкин. Толкиновата поредица като симфония", Е- списание LiterNet, No 10 (203), 25.10. 2016
<<https://litenet.bg/publish26/gergana-zlatkova/tolkikn-poliphony.htm>> , (актуален на 18. 07. 2019);

6. "Нарния като алюзия за Константинопол, Рим и Ерусалим" В: "Докторантски сборник 2014: Докторантски изследвания в социалните и хуманитарните науки. Традиции и новаторство, традиционни и нови подходи в изследванията в социалните и хуманитарните науки", Том Втори, Издателство "Изток-Запад", София, 2015 (с. 211)

Конференцията е организирана по проект BG051PO001-3.3.06-0044 "Интегрирана програма за обучение и подкрепа на докторантите по социални и хуманитарни науки в СУ "Св. Климент Охридски", с финансовата подкрепа на Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз ;

7. "Мотиви за живота и изкуството в романа "Към фара" на Вирджиния Улф и фентъзи поредицата "Землемория" на Урсула К. Ле Гуин", сборник "XI конференция на нехабилитираните преподаватели и докторанти от Факултета по класически и нови филологии 2014", Университетско издателство "Св. Климент Охридски", София, 2014 (с. 197)

Участието в тази конференция бе част от обучението по проект BG051PO001-3.3.06-0044 "Интегрирана програма за обучение и подкрепа на докторантите по социални и хуманитарни науки в СУ"Св. Климент Охридски", с финансовата подкрепа на Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз.

Докторантите от други факултети на СУ, стипендианти на проекта, бяха поканени да вземат участие тази конференция като гости.